

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКА ТА ОСВІТА БЕЗ КОРДОНІВ»

*XVIII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

*«ЛІТНІ НАУКОВІ ПІДСУМКИ
2019 РОКУ»*

Тези доповідей

Частина 2

5 червня 2019 р.

Дніпро
2019

УДК 0.82

ББК 94.3

Літні наукові підсумки 2019 року: XVIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 5 червня 2019 р. – Ч. 2. – Дніпро: ГО «НОК», 2019 – 62 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на XVIII міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Літні наукові підсумки 2019 року». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Малинич М. В., Федоренко М. В. Психологічна корекція мисленневих операцій у дітей із затримкою психічного розвитку.....	4
--	---

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бойко С. О. Навчання підготовленому монологічному мовленню через розвиток презентаційних умінь.....	12
Buha S. Y. Techniques and principles of effective vocabulary teaching...	15
Літковська К. С. Застосування технологій арт-менеджменту у культурно-дозвіллевій діяльності студентів.....	18
Окунович Т. Г. Лінгводидактичні засади вивчення односкладного речення на текстовій основі.....	23
Прозоровська Л. В. Проблема впровадження сучасних методів викладання граматики англійської мови в ЗВО України.....	32
Stavytska I. V. The effectiveness of distance education technologies.....	36
Шкурина А. В. Шляхи підвищення мотивації студентів немовних спеціальностей до вивчення іноземної мови.....	38
Шхалахова Н. О. Проблеми професійної орієнтації студентів бакалаврату ЗВО.....	43

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гордієнко Н. М. Кумуляція соціалізаційного потенціалу суспільства як механізм формування особистості.....	51
Тирон В. О. Стан правової культури сучасної української молоді (результати соціологічного дослідження).....	54

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ МИСЛЕННЄВИХ ОПЕРАЦІЙ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Малинич М. В.,

студентка факультету спеціальної та інклюзивної освіти

Національний педагогічний університет

імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

Федоренко М. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри спеціальної психології та медицини

Національний педагогічний університет

імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

На сьогодні, проблема затримки психічного розвитку, розглядається фахівцями чи не як одна з найактуальніших психолого-педагогічних проблем сучасності. Разом з тим вивчення дітей цієї категорії розпочато порівняно нещодавно, а тому проблема фактично залишається мало розробленою. Окрім того, відзначається тенденція до значного зростання особливого стану психіки, як ЗПР, який сам по собі не є клінічною формою, але попри це зачіпає всю психічну сферу дитини, і, по суті, є системним дефектом.

Аналіз теоретичного матеріалу показав, що нині проблеми вивчення дітей з ЗПР і зокрема – шляхи корекції особливостей їх

розової діяльності розроблені недостатньо, що й визначає високу значущість та актуальність даної проблеми.

ЗПР як особливий стан психічного розвитку властивий для дітей лише дошкільного та молодшого шкільного віку, тому якщо до закінчення цього періоду залишаються ознаки недорозвитку психічних функцій, то мова вже йде про розумову відсталість. Теоретична характеристика особливостей розвитку дітей з ЗПР показує, що явище затримки є неоднорідним як за патогенезом, так і за структурою дефекту. Важливо зауважити те, що у дітей з ЗПР, на відміну від розумово відсталих – ця структура є якісно іншою, принаймні, при ЗПР відсутня тотальність у недорозвиненні вищих психічних функцій, що власне й визначає можливість подальшої корекції розвитку.

Формуючись у дитинстві, мислення є основою розвитку всієї пізнавальної діяльності. Саме тому, проблема вивчення мисленнєвих операцій у дошкільників з ЗПР неодноразово фігурує у психолого-педагогічних дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, у дослідженнях Г. Фадіної чітко наголошується на тому, що саме порушення розумової діяльності при вивченні дітей із ЗПР займають особливо значиме місце: адже, однаково грубо страждає наочно-дієве, наочно-образне та словесно-логічні види мислення [3].

Не менш важливі закономірності у вивченні даної проблеми вдалось встановити У. Ульяновській, у працях якої постійно наголошувалось на тому, що у дітей шести років із ЗПР операції мислення є більш розвиненими саме на чуттєвому, конкретно-предметному, а не на вербально-абстрактному рівні [1; 2].

Пам'ятаючи про основні принципи психологічної корекції, доцільним буде наголосити на тому, що здійсненню корекційної роботи обов'язково повинен передувати етап комплексного діагностичного обстеження (принцип єдності діагностики та корекції). Тому, з метою

виявлення специфіки мисленневих операцій у дітей з ЗПР, нами було проведено емпіричне дослідження.

При виборі контингенту дітей, ми орієнтувались на те, що наочно-образне мислення активно формується саме в дошкільному віці, а при ЗПР в межах цього ж віку – відзначається недорозвинення наочно-дієвого мислення, формування якого є необхідною умовою оволодіння дитиною продуктивними видами діяльності. Саме тому, на наш погляд, доречним було сформуванню досліджувану вибірку саме в межах дошкільної вікової категорії.

На основі аналізу методів вивчення досліджуваної нами проблеми, був підібраний комплекс психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення особливостей мисленневих операцій у дітей з ЗПР дошкільного віку, з метою подальшого розуміння конкретних «мішеней» корекції.

Вищезгаданий психодіагностичний комплекс методик, був спеціально обраний з метою можливості всебічно продіагностувати особливості розвитку всіх мисленневих операцій, зокрема, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація та абстрагування. Відповідно до кожної з них (враховуючи вікові та особистісні особливості), було підібрано по одній діагностичній методиці. Таким чином, кількості мисленневих операцій дорівнювала і кількість підібраних нами діагностичних методик. Психодіагностичний комплекс включив в себе сім методик:

- 1) методика «Чого не вистачає?» (Р. Немов);
- 2) методика «Виділення суттєвих ознак» (Т. Марцинковська);
- 3) методика «Порівняння понять» (Л. Виготський, Л. Сахаров);
- 4) методика «Збери картинку» (А. Бутріна);
- 5) методика «Четвертий зайвий» (Т. Марцинковська);
- 6) методика «Рибка» (Л. Баландіна);

7) методика «Знайди будиночок» (Р. Говорова, Т. Лаврентьєва).

Порядок методик у нашому дослідженні, чітко підпорядковувався принципу «від легшого – до складнішого», за допомогою чого, таким чином, вдавалось запобігати характерній для дітей із ЗПР швидкій втомлюваності.

Наступним етапом нашого дослідження була інтерпретація результатів, їх аналіз та зіставлення отриманих даних. Першочергово, на нашу думку, необхідним було відзначити загальні закономірності поведінки досліджуваних, які були зафіксовані під час проведення експерименту. Найяскравіша особливість, яка проявилась ще з першої хвилини обстеження і була присутньою майже увесь час – постійне відволікання уваги. Паралельною особливістю була рухова розгальмованість, яка підвищувалась саме під час надання інструкції, в результаті чого – інструкція була сприйнята не до кінця, у зв'язку з чим доводилось повторювати її кілька разів. Ну і не менш важливим, буде відзначити ще й таку особливість, як невміння контролювати себе під час виконання завдання а також брак усвідомленості виконуваної роботи. Ці та деякі інші особливості, були враховані нами у подальшій інтерпретації результатів.

В ході проведеного нами дослідження особливостей мисленневих операцій у дітей з ЗПР дошкільного віку, вдалось встановити, що на найвищому рівні розвинені операції аналізу, систематизації та синтезу, на середньому рівні – мисленнєві операції класифікації та порівняння, і на найнижчому рівні розвитку знаходяться такі розумові операції, як узагальнення та абстрагування, що в принципі є характерними ознаками для дітей з ЗПР. Також, серед основних загальних недоліків розумової діяльності усіх трьох вищенаведених груп дітей із ЗПР вдалось встановити наступні: обмежений запас загальних відомостей й представлень, невміння контролювати себе в процесі виконання завдання,

проблемність переходу від наочно-образного мислення до словесно-логічного, бідний словниковий запас слів, недостатність математичних знань та вмінь, слабка техніка читання, підвищена виснажуваність, нестійка увагу та низькі навички самоконтролю.

Все це вказує на необхідність диференційованого підходу до аналізу мислення у дітей з урахуванням форми і ступеня тяжкості ЗПР. Таким дітям доцільно надавати як комплексну психолого-педагогічну допомогу, що включає індивідуальний підхід вчителя при навчанні, так і індивідуальне заняття із сурдопедагогом та психологом у поєднанні із медикаментозною терапією за індивідуальними показниками. За умови своєчасності й правильності подібної допомоги недоліки пізнавальної діяльності й шкільна неуспішність можуть поступово долатися і в подальшому така дитина зможе задовільно вчитися за програмою масової школи.

На основі проведеної психодіагностики нами було розроблено орієнтовну програму психологічної корекції мисленневих операцій у дітей з ЗПР. Структура розробленої нами корекційної програми поділяється на теоретичну та практичну. До теоретичної відносимо поставлені перед нами орієнтовні завдання, виконання яких сприяло реалізації кінцевої мети – корекції мисленневих операцій у дітей з ЗПР. Практичну частину ми поділили на чотири блоки: корекційний, консультативний, тренінговий та рекомендаційний, кожен з яких має свій вектор впливу.

Зокрема в корекційному блоці відображено чітку орієнтацію на вдосконалення наочно-дійового мислення, інтенсивний розвиток наочно-образного і початок активного формування словесно-логічного шляхом використання мови як засобу постановки і розв'язання інтелектуальних завдань. З метою досягнення вищеописаного результату, рекомендованим є використання наступних корекційних вправ: «Назви предмет», «Знайди пропущені літери», «Придумай, перерахуй», «Придумування відсутніх

частин оповідання», «Пошук аналогів» тощо. Психокорекційні заняття, при цьому, рекомендується проводити як індивідуально, так і в групі в залежності від поставлених завдань. А також, варто пам'ятати про те, що час продуктивної роботи у дітей з ЗПП надзвичайно короткий – 15-20 хв., після чого настає втома.

Консультативний блок передбачає психологічне консультування батьків (індивідуально/спільно), поступове включення дитини в психологічне консультування та спільне сімейне консультування (двох батьків з дитиною). На початковому етапі роботи необхідно інформувати батьків про ті особливості розвитку, які є присутніми саме у їхньої дитини, а також ознайомити з прогнозом на майбутнє. Бажано на цьому етапі сформувати позитивне ставлення батьків до перспектив спільної роботи і їхньої впевненості в тому, що саме їхня частка допомоги стане найістотнішим елементом допомоги їхній дитині. У ході цього етапу доцільно орієнтуватися на міні-лекції, дискусії, на використання наочної інформації. Включаючись в наступний етап консультативної роботи, необхідно здійснювати процес безпосереднього консультування дитини, враховуючи індивідуальні її особливості, а також особливості внутрішньосімейної взаємодії. Ну і завершальний етап консультативної роботи припускає залучення дітей із ЗПП в практику консультаційного процесу, власне кажучи, застосування на практиці прийомів ефективної взаємодії батьків й дітей в змодельованих ситуаціях за участю психолога. Важливо, щоб цей етап здійснювався поступово і мав ігрову спрямованість. Проміжним аспектом між психологічним консультуванням дітей та батьків має бути ще і спільне їх консультування, яке відіграє важливу роль, насамперед, у гармонізації дитячо-батьківських взаємин. Найбільш доречним буде використовувати при цьому такі наступні техніки ігрової терапії як «Зміна ролей», «Будівництво», «Ризик відповідальності» тощо.

Тренінговий блок базується на різних розвивальних заняттях та тренінгах, як групових, так і індивідуальних. При формуванні тренінгової групи необхідно враховувати особливості дітей з ЗПР, які припускають обмеження у кількості дітей – учасників групи (їхнього число не повинне перевищувати 10 дітей). Час проведення тренінгу повинен бути не більше 45-50 хвилин. В ході роботи бажано використовувати такі методичні засоби тренінгу, як рольові ігри, проєктивні методики, психогімнастика та інші.

В основі заключного – рекомендаційного блоку, описані нами рекомендації педагогам, які взаємодіятимуть в подальшому з дитиною з ЗПР.

Серед найважливіших рекомендацій такі:

- не слід вимагати негайного включення в роботу, оскільки школярі з ЗПР насилу перемикаються із попередньої діяльності;
- складність завдань завжди повинна зростати поступово, а також пропорційно можливостям дитини;
- у момент виконання завдання неприпустимо відволікати учня на які-небудь доповнення, уточнення, інструкції, оскільки процес перемикавання дуже знизить ефективність виконання завдання;
- активізувати роботу всіх аналізаторів (рухового, зорового, слухового, кінестетичного);
- важлива не швидкість та кількість зробленого, а ретельність і правильність виконання найпростіших завдань.

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене, слід підкреслити, що ефективність кожного зі структурних етапів психологічної корекції можлива лише у випадку комплексного їх взаємозастосування. А тому, слід відзначити, що єдиним гарантом реалізації цієї мети виступатиме принцип комплексності, якого повинні притримуватись в процесі корекції як батьки, так і психологи та педагоги.

Література:

1. Ульenkova У. В. Дети с задержкой психического развития [Текст] / У. В. Ульenkova. – 2-е изд., испр. и доп. – Нижний Новгород : НГПУ, 1994. – 230 с.
2. Ульenkova У. В. Изучение самостоятельности мышления младших школьников с задержкой психического развития / У. В. Ульenkova, Т. Н. Князева // Дефектология. – 2005. – № 2. – С. 19-26.
3. Фадиha Г. В. Диагностика и коррекция задержки психического развития детей старшего дошкольного возраста : учебно-метод. пособие / Г. В. Фадиha. – Балашов : Николаев, 2004. – 68 с.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

НАВЧАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННЮ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ УМІНЬ

Бойко С. О.,

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Для сучасних роботодавців важливими є не тільки знання у певній галузі, але й так звані soft skills навички й особисті якості, які не мають прямого відношення до професії, але допомагають в роботі з клієнтами, керівництвом і колегами [2]. За інформацією сайту Work.ua одними із найважливіших якостей, крім вміння працювати у команді, є вміння спілкуватись з різними людьми, переконливість [1]. Отже, у процесі навчання майбутніх інженерів іноземній мові чільне місце має посідати саме розвиток усного мовлення з акцентом не на детальний переказ тексту, а саме на вміння впевнено й переконливо доносити інформацію, привертати й тримати увагу аудиторії, правильно розставляти логічні акценти у промові, викладати матеріал логічно й послідовно.

Як стверджує Еван Френдо, презентація – це комунікативна ситуація, коли одна людина говорить, а інші слухають [3, с. 69]. Таким чином, навчаючи студентів монологічному мовленню ми навчаємо їх навичкам презентації. Й саме від вимог й настанов викладача залежить, як студент буде виконувати поставлене завдання: чи це буде дослівний

переказ тексту з акцентом на правильність, чи це буде презентація певного матеріалу спрямована на донесення інформації до слухачів. На нашу думку, саме орієнтація на комунікативну складову має бути основною метою при навчанні монологічному мовленню, оскільки саме навички «доносити інформацію» до слухача, бути переконливим і є одними із вимог сучасного ринку праці.

Протягом навчального року у нашій роботі зі студентами ми відійшли від традиційного підходу до розвитку монологічного мовлення, коли основна увага приділяється передачі змісту тексту викладачу чи студенту/студентам групи, а зосередились саме на розвитку навичок ефективно презентувати матеріал аудиторії, поступово збільшуючи вимоги. Для збільшення мотивації й формування свідомого підходу до виконання завдань студентам пропонувався певний контекст: вони мали підготувати доповідь на конференцію, розповідь для школярів, висловити власну думку колегам або студентам-учасникам міжнародного проекту тощо. Вимоги до виступу поступово збільшувались від елементарного візуального контакту зі слухачами до використання виразів, типових для кожної окремої частини презентації й правильного інтонування. У своїй роботі ми спирались на послідовність викладу окремих аспектів підготовки презентації у підручнику *English for Presentations* видавництва Oxford [4]. Оскільки студенти доповідали не викладачеві, а працювали в групах й парах з іншими студентами, завданням слухачів було заповнювати контрольну таблицю – список тверджень, щодо якості презентації розроблений викладачем, який поступово розширювався й доповнювався новими пунктами. Після виступу або доповіді студенти мали час на обговорення якості висловлювання, перегляд контрольних списків. Роль викладача була в організації й моніторингу роботи й фіксуванні типових помилок студентів. Після виконання завдання й обговорення якості виступів в групах і парах студентів, викладач давав

загальну оцінку якості студентських презентацій, фокусуючись в першу чергу на прогресі студентів й підкреслюючи позитивні аспекти, а також проводив аналіз типових помилок, як у презентації матеріалу, так і у фонетиці, граматиці, вживанні слів.

Помінявши підхід до навчання монологічному мовленню (змістивши акцент із передачі змісту тексту на підготовку виступу у певному контексті), ми відмітили більш відповідальне ставлення студентів до виконання завдань, якіснішу передачу змісту повідомлення, більш ретельну підготовку. Коли основним завданням було передати зміст тексту, студенти приділяли підготовці значно менше уваги й часу ніж, коли вони мали підготувати доповідь, оскільки спочатку готувався сам текст промови, а потім студент працював над якістю його донесення до аудиторії – аспект, над яким студенти не працюють готуючи переказ, який буде слухати й оцінювати викладач.

Оцінивши якість монологічних висловлювань щодо їх правильності з мовної точки зору, можна стверджувати, що в одних і тих самих групах студентів, монологічні висловлювання у певному контексті, орієнтовані на ефективне донесення інформації слухачеві, були якіснішими й отримали вищі оцінки ніж традиційний переказ наданого тексту, або тексту складеного студентами сам через значно більшу увагу приділену їх підготовці.

Підсумовуючи вищезазначене, варто відмітити, те, що подібні завдання готують студентів до спілкування у реальному житті, як під час навчання, так і на їх майбутньому робочому місці, збільшують їх цінність як працівників на ринку праці, знімають бар'єри при викладенні інформації іноземною мовою, оскільки їм доводиться «доповідати» не тільки викладачеві віч-на-віч, але й іншим студентам групи, як в парах, так і виступаючи перед групою. Також позитивним аспектом виступає те, що даний підхід дає можливість зробити заняття більш орієнтованими на

студента, збільшити рівень відповідальності студентів за свою роботу, сприяє розумінню критеріїв оцінювання й критичному підходу до якості монологічного висловлювання.

Література:

1. Кого шукають роботодавці: топ-5 вакансій за версією Work.ua [Електронний ресурс] // Work.ua – Режим доступу до ресурсу: <https://www.work.ua/ru/articles/jobseeker/1965/>.
2. Українські роботодавці назвали найзатребуваніші навички для претендентів на вакансії [Електронний ресурс] // Інформатор. – 17/08/2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://informer.news/ukrajinski-robotodavtsi-nazvaly-najzatrebuvanishi-navychky-dlya-pretendentiv-na-vakansiji/>.
3. Frenedo E. How to Teach Business English / Evan Frenedo., 2005. – 162 с.
4. Grussendorf M. English for Presentations / Marion Grussendorf., 2006. – 80 с.

TECHNIQUES AND PRINCIPLES OF EFFECTIVE VOCABULARY TEACHING

Buha S. Y.,

*Teacher of the Department of the English
Language of Technical Orientation № 2
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine*

Teachers of English and their students know very well how significant learning of new English words is. They agree that students should know

thousands of words to perceive and share information (read and listen to native speakers, give opinions and summaries on some ideas, make short statements of the main ideas or facts in a report, discussion, etc.) [1, p. 5-6].

In the twentieth century vocabulary teaching was given very little attention in a departure from teaching grammar, which has always been paid a lot of attention and was considered to be learnt by students and pupils in the first place, above all other aspects of foreign language.

People learn foreign languages to be able to communicate with representatives of other nationalities, not necessarily with those, who speak this language as their first one. Learners need to understand their interlocutors and be properly understood by them [2, p. 19-20].

Growing interest in vocabulary teaching can be explained by accessibility of computerized databases of words and the development of new approaches to teaching foreign languages, for example lexical approach.

Learning vocabulary is an essential part of a students studying process, but vocabulary teaching can be quite challengeable for educators – especially when a teacher of foreign language tries to make studying process as much effective and successful as possible.

At present there are a lot of different techniques and strategies in teaching vocabulary, which can be applied in different situations depending on the teaching goals. We will analyse some of them.

First principle in teaching vocabulary is that students should understand the meaning of the word without translation. So, basic strategies for vocabulary teaching include: explanation of the meaning, the context where the word is used, antonyms, synonyms, demonstration, pictures, real objects, reading the word, writing the word, etc.

Explanation of the meaning can be very useful and effective if the word is defined in terms already known by students and they can easily guess the meaning.

Using *the context clues* is time saving and helps develop reading skills. Students can easily understand the meaning of the unknown word that hastens the process of reading texts.

Antonyms allow student to comprehend the meaning of the new word quite easily, when the word with the opposite meaning is already familiar to students very well. This helps the student to understand the different shades of meanings of a word.

Using *synonyms* may be helpful when a teacher wants to give the students additional meaning of the word. This strategy can be successfully applied when synonym is better known by student than a new word or word combination.

Demonstration can also be practiced also easily. Many situations can be dramatized or demonstrated. It also can be represented as a game.

Pictures of different shapes, forms and sizes can be used successfully to demonstrate the meaning of words, word combinations, phrases and even sentences [1, p. 43].

Reading words aloud is also very useful because it makes the learners' pronunciation better. Moreover, repetition facilitates keeping the meaning of the new word in students' memory.

Writing has a double effect, because before writing students need to read the word and read it again during the process of writing. Copying the word from the book will help the student to understand the grammatical aspect of the word such as noun, verb, adverb, adjective etc.

A teacher of foreign language can decide which vocabulary activity to use to make a process of studying more effective. The choice of strategy depends on level and motivation of the learners. A student's word stock can be enriched gradually and being interested in learning and understanding new words is essential and helpful.

References:

1. Allen V. Techniques in Teaching Vocabulary / Virginia French Allen. – Oxford University Press, 1983. – 144 p.
2. Harmer J. How to Teach English / Jeremy Harmer. – Pearson Education Ltd, 2007 – 290 p.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ У КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Літковська К. С.,

магістрант кафедри педагогіки

Національний університет ім. І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Необхідність формування культури дозвілля студентської молоді зумовлена вагомими державно-політичними і соціально-економічними перетвореннями ХХІ століття. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, коли проходять глибинні державотворчі процеси, що охоплюють соціальну сферу, відбувається пошук нових засобів і методів формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення та самовизначення [5]. Культурно-дозвіллева діяльність традиційно являє собою одну з найважливіших сфер життєдіяльності молоді. Організоване дозвілля соціально та психологічно підтримує особистість в її розвитку, допомагає формувати в неї активну, свідому позицію до оточуючого світу, сприяє творчій самореалізації.

Сьогодні як ніколи актуальною є проблема оволодіння підлітками і молоддю засобами організації свого вільного часу, тобто вмінням цікаво і змістовно проводити своє дозвілля. Важливість дозвіллевої діяльності

для пізнавального, психологічного і фізичного розвитку, для формування світогляду та культури молодих людей, відновлення фізичних, емоційних та інтелектуальних сил визнається будь-яким суспільством [6]. Вивченню психолого-педагогічних та соціально-педагогічних аспектів, функцій та принципів дозвілля, дослідженню основних засад його організації присвячені праці таких українських дослідників: Л. Аза, В. Воловика, І. Зязюна, І. Беха, І. Зверевої, В. Піча, В. Кірсанової, В. Перебенесюка, І. Бебешкіної, І. Петрової, М. Поплавського, Н. Цимбалюк, Л. Гордієнко, А. Капської та інших.

Проблеми формування культури дозвіллевої діяльності студентів у закладах вищої освіти України вивчають науковці С. Пішун, О. Семашко, В. Степура, А. Стоян, С. Цюлюпа, В. Астахова, В. Кірсанов, Л. Сохань, В. Суїменко, Н. Черниш, О. Якуба, А. Ярова, І. Соколова, В. Тюска та інші дослідники.

В процесі розкриття теми ми теоретично обґрунтуємо основні поняття: «культурно-дозвіллева діяльність студентів» та «арт-менеджмент». Для початку визначимо дефініції «культури» і «дозвілля». Дослідники А. Вишняк та В. Тарасенко трактують термін «культура дозвілля» як внутрішню культуру людини, наявність у неї певних особистих якостей характеру, а також організованість, потреби та інтереси, вміння, смаки, бажання, життєві цілі, що дозволяють змістовно та з користю проводити вільний час [2]. Дослідник дозвілля В. Суртаєв визначає культурно-дозвіллеву діяльність як один з найбільш важливих засобів реалізації сутнісних сил людини та оптимізації соціально-культурного середовища, що оточує її. На його думку, у культурно-дозвіллевій діяльності присутні моменти перетворення, пізнання та оцінки [7].

Процес культурно-дозвіллевої діяльності трактується як взаємодія двох тенденцій: соціалізації (оволодіння індивідом своєї соціальної

сутності) та індивідуалізації (формування індивідуального способу життєдіяльності, завдяки якому з'являється можливість розвиватися згідно власним задаткам та потребам).

В нашому дослідженні як суб'єкт культурно-дозвіллевої діяльності ми розглядаємо студентську молодь. Правильно організоване дозвілля студентів є важливим фактором формування в них демократичних цінностей і духовності, без яких не можна досягти високої якості та ефективності вищої освіти. Культурно-дозвіллева діяльність привертає молодь своєю добровільністю, свободою вибору, нерегламентованістю, демократичністю, можливістю об'єднувати різні види діяльності – від фізичної та інтелектуальної, до творчої та ігрової. Особлива цінність дозвілля студентів, як вказує Н. Яременко, полягає в тому, що воно може допомогти людині реалізувати все найкраще, що в ній потенційно закладене. Тому зміст цієї роботи має бути спрямований на розкриття загальнолюдських, загальнонаціональних і регіональних цінностей [8].

Основною структурою, яка займається організацією дозвілля студентів у закладах вищої освіти України є органи студентського самоврядування. Останні трактуються як форма організації діяльності студентів та аспірантів, що сприяє максимальному виявленню і реалізації їх творчих здібностей, формуванню моральних та професійних якостей, відповідальності за результати своєї життєдіяльності [1]. У процесі реформування вищої освіти в нашій країні конструктивна роль відводиться студентським спілкам, наголошується, що студентство є рівноправним партнером в управлінні вищою освітою. Болонський процес орієнтує заклади вищої освіти на залучення студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів до формування зони європейського освітнього простору.

Особливість дозвіллевої діяльності молоді, що зумовлена складними процесами, які відбуваються в суспільстві, визначає три основних типи використання вільного часу студентами – творчо-діяльний, культурно-споживацький та рекреативний. Творчо-діяльний тип найбільш раціональний, тому що інтенсивно впливає на розвиток особистості студента; йому притаманна участь у створенні духовних цінностей. Культурно-споживацький – спрямований не стільки на створення, скільки на споживання культурних цінностей. Рекреативний – передбачає використання вільного часу переважно на відпочинок та розваги. Кожен з зазначених типів організації вільного часу передбачає використання різних методів та технологій. Арт-менеджмент, технологія, що являється об'єктом нашого дослідження, можна успішно застосовувати при проведенні як творчо-діяльних, так і культурно-споживацьких, рекреативних заходів.

В широкому розумінні, арт-менеджмент – це прагнення людини в процесі діяльності досягти більш високого за рівнем, насиченого та динамічного культурного життя суспільства. Арт-менеджмент у вузькому сенсі – це керівництво культурними підприємствами.

На думку Ф. Колбера, арт-менеджмент є самостійним науковим напрямом, має свій предмет дослідження і ряд ознак, які дозволили йому виділитися з класичного менеджменту і економічної теорії. Розмірковуючи про науковий статус арт-менеджменту, він стверджує, що «з появою міжнародної асоціації менеджменту культури та мистецтв (АІМАС) і проведенням нею 5 конференцій, яка пройшла в 2003 році в Гельсінкі, в світовому культурному співтоваристві було поставлено питання про виникнення нового дисциплінарного напрямку. Результати цієї конференції можуть розглядатися як знак того, що арт-менеджмент вже заявив про свою незалежність від економіки культури» [3].

Слід також погодитися з Т. Н. Суміною та В. С. Олексіївським в тому, що арт-менеджмент необхідно розглядати не просто як технологічну систему, засновану на специфіці мистецтва (арт), а як особливу субкультуру зі своїми цінностями, нормами і законами, як філософію і культуру управління в «артосфері» (термін Т. Н. Суміною), як «своєрідну культуру управління, властиву розвиненій гуманістичній цивілізації, яка прагне глобалізувати зусилля людства як ноософне явище» [4].

Впровадження сучасних технологій арт-менеджменту під час організації культурно-дозвілдової діяльності студентів передбачає:

- висування на перший план творчих продуктивних завдань;
- «занурення» в художньо-проектну діяльність;
- відповідність творчих завдань логіці зростаючої креативності, пізнавальної та розвиваючої значущості;
- спонукання студентів до самореалізації у професійній діяльності, до висування нових цілей і творчих задумів.

Інноваційні технології арт-менеджменту в закладах вищої освіти допомагають не тільки вихованню, але й становленню професійної компетентності студентів. Їх використання в навчально-виховному процесі створюють особливе творче середовище, крізь призму якого глибше усвідомлюються ціннісні орієнтації студентської молоді. Саме ці та інші теоретичні та практичні аспекти арт-менеджменту як способу організації культурно-дозвілдової діяльності студентів ми плануємо вивчити під час нашого дослідження.

Література:

1. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах // «Інформаційний вісник вищої освіти». – 2002. – № 7. – С. 98-100.

2. Вишняк А. И. «Культура молодежного досуга». – К. : [Высш. шк.], 1988 г.
3. Колбер Ф. «Маркетинг культуры и мистецтва», 2004.
4. Макарова Е. А. «Теория и технологии арт-менеджмента», 2013.
5. Олійник Г. «Теоретичні основи формування культурно-дозвіллевої діяльності студентської молоді». Журнал «Social Work and Education», 2017. – № 2. – С. 136-145.
6. Сидор І. П. «Організаційно-педагогічні умови дозвіллевої діяльності студентів у педагогічних коледжах Великої Британії». – Тернопіль, 2010.
7. Суртаев В. Я. «Социально-педагогические особенности молодежного досуга: учебное пособие». – Ростов-на-Дону, 1997.
8. Яременко Н. В. «Дозвіллезнавство: навчальний посібник». – Фастів, 2007.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОДНОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА ТЕКСТОВІЙ ОСНОВІ

Окуневич Т. Г.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мовознавства

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

Сучасний підхід до навчання української мови спирається на дані про рівень розвитку школярів; динаміку формування в них комунікативних умінь і навичок за певною методикою, ефективність принципів, методів, прийомів і засобів навчання.

Для нашого дослідження важливе значення мають концептуальні підходи, методологічні й методичні засади модернізації системи неперервної мовної освіти з урахуванням національних і світових тенденцій, обґрунтовані в працях О. Біляєва, О. Горошкіної, С. Карамана, М. Пентилюк, О. Семеног та ін.; наукові пошуки вчених у розробленні інноваційних підходів, технологій, форм і методів навчання української мови (О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, В. Новосьолова, Н. Остапенко та ін.). Теоретичні засади навчання синтаксису обґрунтовано в наукових дослідженнях О. Біляєва, М. Вашуленка, Т. Гнаткович, Н. Дикої, С. Єрмоленко, Н. Іваницької, В. Мельничайка, К. Плиско та ін. Питання формування національно-мовної (культуромовної, лінгвокультурної) особистості порушено в наукових розвідках Л. Мацько, М. Пентилюк, Т. Симоненко, та ін.

Навчання синтаксису української мови учнів *характеризується* певною метою і завданнями, психолого-педагогічними, науково-методичними, лінгводидактичними умовами, суб'єктивними й об'єктивними чинниками; *ґрунтується на засадах* компетентнісного, особистісно зорієнтованого, текстоцентричного, діяльнісного та ін. підходів, загальнодидактичних (науковості, доступності, наочності, наступності й перспективності та ін.), лінгводидактичних (навчання синтаксису у взаємозв'язку із морфологією, лексикою, фонетикою, стилістикою; у внутрішньорівневому взаємозв'язку з пунктуацією та інтонацією; навчання синтаксису в поєднанні з розвитком мовлення; вивчення синтаксичних одиниць на текстовій основі (принцип текстотворчості або текстоцентризму) тощо.) і специфічних принципів навчання (пізнавально-практичної спрямованості в навчанні, збереження мовної єдності, спадковості й наступності поколінь, зв'язку усного й писемного мовлення тощо), методах і прийомах навчання, формах організації навчально-виховного процесу [6].

Сучасні лінгводидакти (О. Горошкіна, О. Кузьмішина, Н. Мордовцева, А. Нікітіна, Л. Попова та ін.) до окреслених вище підходів зараховують також *психолінгвістичний* (урахування психологічних чинників, що забезпечують високий рівень володіння українською мовою); *загальнодидактичний* (опора на загальнодидактичні принципи, які є фундаментом методики); *системно-лінгвістичний* (вивчення мови як системи мовних одиниць); *функціонально-стилістичний* (уміння школярів будувати різні тексти з урахуванням типу, жанру, стилю мовлення); *текстовий* (використання зв'язних текстів) [3].

Поділяємо думку І. Дроздової, яка вважає, що «навчання мови ... може бути успішним тільки в тому разі, якщо в процесі навчання послідовно здійснюється принцип добору текстового матеріалу...» [4, с. 8]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває впровадження *текстоцентричного підходу* до навчання учнів української мови з метою формування комунікативної компетентності на основі навчальних текстів наукового, ділового й художнього стилів мовлення.

Текстоцентричний підхід (О. Горошкіна, С. Караман, М. Пентиліук, Т. Симоненко та ін.) забезпечує розвиток мовленнєвих навичок учнів, передбачає застосування різноманітних завдань для роботи з текстом не тільки на уроках розвитку комунікативних умінь і навичок, а й на аспектних уроках української мови, оскільки саме на основі тексту, за твердженням Ф. Бацевича, засвоюються знання з мовних тем [1, с. 146]. Але якщо при традиційному підході це передбачало лише оволодіння мовними засобами, то при сучасному – ще й здатність створювати тексти в процесі навчання. Як підкреслює М. Пентиліук, знання засобів, типів мовлення, здатність відчувати їх зміну сприятимуть засвоєнню закономірностей композиційної будови тексту [6, с. 103]. Отже, школа повинна сформувати особистість, здатну до спілкування в різних комунікативних ситуаціях.

Аналіз наукових джерел з розвитку в учнів мовленнєво-комунікативних умінь (А. Алексюк, Ю. Бабанський, М. Львов, Н. Пашківська, М. Скаткін, О. Текучов, Л. Федоренко, М. Фіцула та ін.), дав змогу виявити специфіку застосування принципів, спрямованих на успішне формування комунікативних умінь учнів, зокрема: активне керівництво процесом розвитку мовлення, опора на єдність мовлення і мислення, зв'язок усного й писемного мовлення, принцип ситуативності, комунікативної спрямованості, системності процесу розвитку мовлення, принцип навчання синтаксису в поєднанні з розвитком мовлення, що забезпечують реалізацію мовної і мовленнєвої змістових ліній програми й сприяють формуванню комунікативної компетентності школярів [6].

Науковці (Є. Дмитровський, В. Добромислов, К. Єльніцький, В. Масальський, К. Плиско, О. Текучов, К. Ушинський та ін.) поглиблювали, конкретизували методичні ідеї, що ставали основою для створення методичних принципів, необхідних для формування синтаксичних умінь, серед яких К. Плиско виокремлює: 1) вивчення граматичних категорій у структурно-граматичному аспекті; 2) ознайомлення з граматичними категоріями у логіко-семантичному аспекті; 3) оволодіння граматичними категоріями у функціонально-стилістичному аспекті [9, с. 4].

Разом із тим опанування учнями синтаксичних понять сприяє удосконаленню діалогічного й монологічного мовлення. Спостереження над функціонуванням виучуваних синтаксичних одиниць в текстах різних стилів та жанрів мовлення має бути спрямоване на удосконалення гармонійного розвитку вмінь і навичок учнів у всіх видах мовленнєвої діяльності, що сприятиме засвоєнню синтаксичних понять, виробленню синтаксичних умінь і навичок, залученню школярів до мовленнєвої практики, моделювання комунікативних ситуацій, передбачених програмою.

Ефективність формування комунікативної компетентності учнів основної школи значною мірою залежить від застосування методів навчання (розповідь, бесіда, спостереження над мовними явищами, робота з підручником, метод вправ), серед яких, за класифікацією О. Біляєва, провідне місце займає метод вправ. Проблемі відбору вправ, спрямованих на мовленнєвий розвиток учнів, присвячено цілу низку праць (М. Баранов, Є. Голобородько, С. Караман, В. Мельничайко, Г. Михайловська, Н. Пашківська, М. Пентилюк, Л. Скуратівський, М. Успенський, Г. Шелехова та ін.).

У методиці навчання синтаксису вправи традиційно поділяють на *аналітичні*, якщо переважає аналіз готових одиниць, і *синтетичні*, які передбачають самостійне складання речень / тексту. Найчастіше синтетичні вправи виконують на основі аналітичних. Спочатку учні аналізують готове речення, а потім самостійно конструюють його такої самої будови, а далі навчаються об'єднувати речення у зв'язне висловлювання (текст).

Синтетичні вправи виконують і без попередніх аналітичних, але обов'язково супроводжуючи внутрішньою аналітичною роботою мислення, у процесі якої здійснюється контроль за правильністю побудови речень / тексту [5]. За рівнем самостійності й пізнавальної активності слухача синтаксичні вправи С. Омельчук поділяє на три групи: 1) вправи, які виконують на основі зразка; 2) конструктивні; 3) творчі [7, с. 3].

Ураховуючи психофізіологічні й вікові особливості учнів 8-х класів, вважаємо за доцільне на уроках синтаксису використовувати проблемно-пошукові методи навчання (проблемного викладу, частковопошукові або евристичні, дослідницькі), які застосовуються під час розв'язання проблемних ситуацій, коли учні, спираючись на власний досвід і знання, висувають припущення про шляхи вирішення проблемної

ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, виявляють причини явищ, пояснюють їх походження, вибирають найбільш раціональний варіант [6]. У свою чергу дослідницький метод пов'язаний із самостійною пошуковою роботою учнів [7], коли вони (індивідуально або в групах) працюють із літературою й іншими джерелами, проводять спостереження, висувають гіпотезу, шукають і знаходять шляхи її розв'язання, роблять висновки.

Ефективним у процесі навчання синтаксису є блочний метод, що сприяє узагальненому засвоєнню теоретичного матеріалу й вивільняє час на формування синтаксичних і пунктуаційних умінь і навичок, повторення, закріплення знань з інших розділів. Важливу роль тут відіграють ініціатива, самостійність учнів у створенні ментальних схем, що поєднує таку роботу з методами наукового дослідження.

Ефективність навчання мови значною мірою залежить не лише від розуміння суті різних методів навчання, а й доцільного вибору й застосування прийомів навчання, знання яких потрібні вчителю як дидактичний орієнтир для вибору тих способів, що найкраще забезпечують процес навчання і виховання учнів. У методиці навчання синтаксису використовуються такі прийоми: 1) аналіз синтаксичних одиниць; 2) поширення і скорочення речень або тексту; 3) заміна одних синтаксичних одиниць іншими; 4) вставлення окремих компонентів тексту; 5) перебудова синтаксичної конструкції; 6) складання тексту за опорними словами (словосполученнями), схемами; 7) редагування; 8) синтаксичний аналіз тощо.

Орієнтуючи вчителя на текстову основу уроків української мови (текстоцентричний підхід), оскільки саме «на рівні тексту відбувається з'ясування семантики слова, його понятійних зв'язків, усвідомлення стилістичної диференціації моделювання зв'язного висловлювання» [8, с. 76], М. Пентилюк, пропонує використовувати такі прийоми роботи з текстом:

- формування вмій і навичок точно, доречно, виразно висловлювати свої думки, дотримуючись правил побудови висловлювань, переконувати слухачів у правильності своїх міркувань;
- удосконалення вмій обговорювати різні моделі висловлювань, визначати їх позитивні сторони та недоліки;
- розвиток культури ведення дискусій, полеміки, диспутів, дотримуючись правил спілкування та культури мовлення;
- формування мовленнєвої компетенції в єдності усного та писемного мовлення [8, с. 100].

Розвиткові комунікативної компетентності учнів, формуванню вмій будувати зв'язні висловлювання в усній і писемній формах сприяє й використання інтерактивних технологій навчання, що стимулюють процес пізнання, розумові та навчальні умови, спрямовані на досягнення запланованих результатів. Серед сучасних інновацій ефективним в навчанні синтаксису є *Фішбоун* (схематична діаграма у формі риб'ячого скелета), що дає змогу учням продемонструвати мовні явища, знайти розв'язання будь-якої складної ситуації (під час Мозкового штурму), оформивши думки у вигляді усного повідомлення.

RAFT-технологія (роль, аудиторія, формат, тема.) – один із прийомів розвитку критичного мислення, що формує систему суджень, навчає учнів аналізувати тему з різних боків, формулювати висновки, розвиває навички писемного мовлення.

Сучасна система освіти орієнтована на формування в учнів самостійного мислення, розвитку якого сприяє *методика кубування*, яку використовують для обговорення з учнями тем, які вони вже вивчили, для формування вмій створювати тексти-описи або тексти-міркування, а також з метою корекції знань, умінь і навичок.

Не менш важливою є *методика сторітелінгу* («розповідання»), застосування якої сприяє формуванню вмій в учнів формулювати свої

думки та розповідати про себе, предмети. Використання такої методики – гарний привід для учня описати свої вчинки та почуття, проаналізувати власні дії, оцінити наслідки та зробити висновки [2].

Таким чином, інноваційні технології, використовувані на уроках української мови, підвищують мотивацію учнів до навчання, формують вміння зв'язно висловлювати думки, навички співробітництва, виховують почуття гідності й творчої свободи.

Усе зазначене вище дає підстави вважати, що вивчення учнями 8-х класів синтаксису на комунікативній та текстоцентричній основах дає можливість сформувати національно-мовну особистість, свідомого носія мови, який не тільки послуговується мовними одиницями різних структурних рівнів, моделей і конструкцій, але й здатний до творчого мовотворення й мовопродукування. Саме тому навчання й психологічний розвиток учнів має здійснюватися лише в процесі цілеспрямованої навчальної діяльності, яка потребує вмінь зосереджено думати, робити правильні умовиводи, порівнювати, аналізувати й синтезувати вивчений матеріал, самостійно робити висновки й узагальнення.

У процесі вивчення синтаксису простого речення в загальноосвітній школі потрібно формувати в учнів вміння аргументувати думку, порівнювати, виділяти головне, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, створювати сприятливу атмосферу спілкування. Тому навчаючи восьмикласників української мови, необхідно віддавати перевагу насамперед проблемному підходу до навчання; дослідницьким завданням, завданням, орієнтованим на оперативність, швидкість виконання, що містять елементи змагань.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник. К. : Видавничий центр «Академвидав», 2004. 342 с.

2. Воробйова Л. Інтерактивне навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови та літератури. URL: http://mova.dn.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=32
3. Формування мовної особистості учня / О. М. Горошкіна, О. С. Кузьмішина, Н. В. Мордовцева, А. В. Нікітіна, Л. О. Попова, Л. В. Порохня, О. М. Рудіна, В. П. Студенікіна – Луганськ : СПД В. С. Резніков, 2009. – 304 с.
4. Дроздова І. П. Формування професійного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей ВНЗ під час навчання усного мовлення. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 2. С. 37–42.
5. Золотова Г. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. Москва : Наука, 1972. 189 с.
6. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах : підруч. для студ. / М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Ленвіт, 2011. 400 с.
7. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису: (Лінгводидактичні аспекти). *Дивослово*. 2006. № 9. С. 2–6.
8. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. К. : Ленвіт, 2011. 256 с.
9. Плиско К. М. Технологія уроку української мови з опорою на зв'язний текст та її теоретичне обґрунтування. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2005. № 11(15). С. 2–4.

ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВО УКРАЇНИ

Прозоровська Л. В.,

магістрантка кафедри педагогіки

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Останнім часом якість володіння студентами граматичних компонентів мовлення англійської мови викликає багато нарікань. Студенти переживають, що не володіючи функціональними граматичними особливостями мовлення, вони не будуть мати змоги користуватися мовою. Більша частина дослідників-лінгвістів та методистів вважають, що питома вага граматики у процесі оволодіння іноземною мовою дуже велика, тому що саме граматика відповідає за процес утворення форми слова, складу синтагми, речення в цілому та зв'язок слів у речення та цілому тексті, без відповідних граматичних умінь не зможуть реалізувати усний чи письмовий вид мовленнєвого спілкування [2, с. 297].

Актуальність даної теми обумовлена відсутністю єдиної точки зору щодо ролі та місця граматики у системі мовної освіти студентів закладах вищої освіти України, а також неефективністю використання при формуванні комплексу мовленнєвих автоматизмів, навичок та вмінь викладання граматики.

Наше дослідження ставить своєю метою вирішення проблеми визначення ролі та місця граматики у процесі викладання англійської мови у вищому навчальному закладі немовних факультетів, а також розробці основних базових принципів методики її викладання. Недаремно

видатний методист професор Володимир Львович Скалкін говорив, що, якщо ми спостерігаємо стійкий неуспіх у процесі оволодіння тим чи іншим матеріалом, це означає, що проблема у методиці та рішення її можна знайти саме у методах викладання, та не стільки у методах, що використовуються на конкретній групі, скільки у методологічних тенденціях викладання, що склалися в методологічній науці [1, с. 132].

Визначаючи цілі та завдання сучасної освіти, Болонська декларація, що була прийнята 19.06.1999, передбачає побудову Європейської зони вищої освіти з метою можливого мобільного працевлаштування громадян, посилення міжнародної конкурентоспроможності як національних, так і Європейської системи освіти, підвищення визначної ролі вищих навчальних закладів у розвитку національних та європейських культурних цінностей [4, с. 121]. В цих умовах зростають вимоги до рівня володіння іноземною мовою спеціалістів різних сфер діяльності. Більш того, деякі педагоги відмічають необхідність формування у фахівця з вищою освітою новою багатовимірної свідомості, що базується на оволодінні міжкультурної компетентності, тому що недостатня увага до комунікативної культури у практиці викладання іноземних мов призводить до чисельних помилок, що порушують процес комунікації. Володіння англійською мовою на рівні *Intermediate* цілком достатньо для спілкування з іноземцями, проте є деякі нюанси, на які не завжди зважають викладачі. Здається ніби людина вміє спілкуватися іноземною мовою, але протилежна сторона бачить своїх співрозмовників варварами, що не мають жодного уявлення про правильні манери.

Слід відзначити, що на практиці ми стикаємося з тим, що студенти-першокурсники не завжди можуть цілком правильно розпізнати ту чи іншу граматичну конструкцію та коректно використати її у своєму мовленні. У зв'язку з цим, ми вважаємо, що на начальному етапі навчання

у вищому навчальному закладі необхідно обов'язково виконувати завдання на пасивну граматику, особливо при навчанні читанню текстів за спеціальністю, де зустрічається не тільки фахова лексика, але й складні для початківців граматичні конструкції. Залишається незрозумілим, як можна навчити людину використовувати лексичні одиниці без урахування граматичної будови речення, без пояснення правил використання специфічних, властивих тільки англійській мові синтаксичних конструкцій, не говорячи вже про складну систему видо-часових дієслівних форм, форм умовного способу [3, с. 134].

Дуже часто підручники, які навчають читанню літератури за спеціальністю, викладаючи використання нової лексики та наводячи приклади вправ на їх активізацію, не звертають увагу на пояснення граматичних явищ, не опрацьовують їх. Студенту важко розібратися самостійно в цих граматичних конструкціях таких текстів. На допомогу приходять викладач. Однак, враховуючи, що в таких підручниках немає граматичних вправ, на викладача лягає обов'язок їх складання.

Ми вважаємо, що необхідно створити методологічні розробки щодо практичної граматики англійської мови для того, щоб доповнити підручники, що використовуються.

Іншим важливим чинником є урахування фактору усвідомлення. Дослідник М. А. Панченко відмічає, що усвідомлення виражається у розумінні складу та способу реалізації операції та дій, істотно скорочує час, необхідний для формування граматичного навичку, а сам навик робить більш міцним. Інакше кажучи, щоб швидко використовувати граматичні конструкції на практиці, необхідно зрозуміти їх в теорії [2, с. 300]. Забезпечити рішення задач, котрі були запропоновані курсом викладання, можуть відповідні методологічні вказівки, роздатковий матеріал, наочні посібники, завдання для виконання на комп'ютері. Комп'ютер може слугувати для використання як в аудиторній, так і самостійній роботі.

Для інтенсифікації процесу навчання при відборі та складанні вправ для роботи в аудиторії та самостійної роботи, на наш погляд, дуже ефективним є момент врахування теорії множинності інтелекту, тобто доповнення загальних вправ візуально-просторовими (складання схем, діаграм), міжособистісними (діалоги, інтерв'ю) та внутрішньо-особистісними (розповідь про свої враження, досвід, наміри, майбутні події) інтелекти. Вправ, таким чином, стають цікавими для виконання та приносять більше користі.

Таким чином, неувага деяких методичних напрямків до розвитку граматичних умінь, або нехтування необхідністю опрацювання граматичних явищ англійської мови призводить до недостатності та неповноцінності комунікативної компетентності з англійської мови. Навчання іноземній мові має розглядатися як навчання системі систем, однією із яких є граматики.

Література:

1. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи. Москва: Русский язык, 1981. 248 с.
2. Голубенко Л. Н., Панченко М. А., Коляда В. П. Особенности противоречия и возможности овладения грамматикой. VI Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови пам'яті професора В. Л. Скалкина. Одеса, 2009. С. 297-343.
3. Н. Г. Мойсеєнко, Л. В. Сизова Особенности процесса обучения грамматике английского языка студентов экономического вуза. VI Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови пам'яті професора В. Л. Скалкина. Одеса, 2009. С. 128-135.
4. Панченко М. А. Методичні вказівки з методики викладання англійської мови. ч. 1. Одеса, 2005 – с. 124.

THE EFFECTIVENESS OF DISTANCE EDUCATION TECHNOLOGIES

Stavytska I. V.,

*Candidate of Philological Sciences, Docent,
Associate Professor of the Department of the
English Language of Technical Orientation № 2
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

Kyiv, Ukraine

Distance education is a pedagogical system of open educational services provided through specialized information educational environment to the general population in the country and abroad, which is based on distance learning technologies (multimedia, networking, telecommunications, TV technology, etc.). Learning management systems use practical implementation of e-learning. Typically, these information systems consist of a set of modules that provides complete distance learning. Currently, there is a broad range of developed learning management systems that promote both commercially and freely. However, more and more educational institutions prefer large and tested systems [1].

Distribution of distance education in the world and Ukraine is aimed to supply modern technical and technological innovation for the education industry. Although the history of distance education using telecommunication technologies in Ukraine is not so long as in the United States of America, Western Europe or Australia, today we can confidently say that, and in our country this form of education belongs to the future. National and regional differences, of course, do not allow replicate the structure and organization of

the educational process of other countries. Distance education is a market that promotes the liberalization of education.

Training distance course is one of the main components of e-learning, in which all the options and quality are reflected and they significantly affect the overall evaluation and success of distance learning. Current approaches to setting standards of quality management certifying lead the consumer to determine requirements [2].

Distance course is an integrated tool for creating learning environment that combines conventional informative reference, the training and communicative power.

High-quality distance learning course promotes student interest in the learning process, enhance his cognitive activity, development of creative abilities. Obviously, careful systematic work in distance course improves the students' individual work, and thanks to the regular self-control and feedback from the teacher student can effectively adjust the discipline process.

An increasing number of universities are effectively using distance learning technologies. Most commonly they are used in countries such as The United States of America, The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, France, Spain, China, Germany. Open University first opened its doors in 1971. Since then, more than 1.5 million students have been trained on the programs of the University, today 70 % of the students are learning on the job. Also known institutions that enable distance learning are the Fern-Uni in Hagen (Germany), INTEC-College in Cape Town (South Africa). In Spain, for 30 years the system has been working efficiently in higher education (Universidad Nacional de Education a distancia UNED).

The use of modern computer technologies and telecommunication interaction opens up new perspectives in improving the education system, the acquisition of new knowledge about the world that is difficult and sometimes impossible to obtain without computer and communication equipment. The use

of computer-based training allows teachers to unload, to increase students' interest in the subject matter, enables the solution of problems at the interface of objects of different cycles, more visual material supply through animation, graphics inserts, dynamic graphics, videos, slide shows and audio.

Accelerating the pace of technological development of the industry, current global economic conditions require a new approach to training social professionals. Today, there is a need for highly skilled sociologist with a new world view, capable of owning information and communication technologies, who can accumulate foreign language communication and international experience.

References:

1. Dudeney G. How to teach English with technology / Gavin Dudeney, Nicky Hochly. – Pearson Education Limited, 2007. – 192 p.
2. European Glossary on Education. Examinations, Qualifications and Titles. – Brussels: Eurydice, 2004. – 264 p.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Шкурина А. В.,

магістрантка кафедри педагогіки

Національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Сучасне суспільство вимагає майже від всіх представників різних професій високих знань не тільки в своїй сфері роботи, а й в знаннях з іноземних мов. В університетах обов'язковими стають предмети з

англійської, німецької, французької та інших мов. Поширюються онлайн курси з іноземної для окремих спеціальностей, викладачі пропонують авторські заняття з технічної, медичної, морської англійської.

Вступаючи на перших курсів немовної спеціальності, майже всі зосереджуються лише на предметах зі своєї спеціальності, вважаючи, що іноземна мова не така важлива. Але зараз, від випускників ЗВО вимагається не тільки знання своєї професії, але й такий рівень володіння іноземною, що буде дозволяти спеціалісту працювати з різними компаніями, приймати участь в міжнародних конференціях, симпозіумах та кожного разу підвищувати свій професійний рівень знань.

Важливою складовою у вивченні студентами немовної спеціальності іноземної мови є саме мотивація та проблема замотивованості. Ці питання і будуть розглядатися в нашому подальшому дослідженні. Тож, об'єктом нашого дослідження є процес професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей, предметом – шляхи підвищення мотивації студентів немовних спеціальностей до вивчення іноземної мови.

В сучасній науці є багато підходів до розуміння сутності проблеми мотивації, її формування, структури, а також до шляхів її підвищення. Ці дослідження проводили такі вчені, як: Є. П. Ільїн [4], В. О. Якунін [10], А. О. Реан [8], Майкл Рост [12], Керол Еймс [11] та ін. Проте проблема дослідження мотивів, формування мотивації у сучасних студентів немовних спеціальностей до вивчення іноземної мови є досі актуальною темою та потребує особливої уваги у системі вищого навчання.

Мотивацію можна визначити як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її початок, спрямованість і активність [6]. Мотивація пояснює цілеспрямованість дії,

організованість та стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення окремої цілі.

Разом з терміном «мотивація» використовують термін «мотив». Часто їх ототожнюють, але чому? Мотив (від лат. moveo – рухаю) – спонукальна причина дій і вчинків людини [2]. Мотив – це складне психологічне утворення, яке має вибудувати сам суб'єкт [4]. Поняття «мотив» часто використовують для позначення таких психологічних явищ як бажання, задум, прагнення і т.д., які проявляються в людині в виді готовності до діяльності, яка веде до певної цілі [9]. Тобто, діяльність людини спрямовується багатьма мотивами, сукупність і внутрішній процес яких і називається мотивацією.

Виходячи з того, що проблема мотивації є однією з основних в педагогіці і психології, їй дослідженню присвячено дуже багато праць, в яких автори наводять різні класифікації навчальних мотивів, а саме: за результатами навчання («негативна» і «позитивна» мотивація [5], на основі джерел активності («пізнавальні» і «соціальні» мотиви [7]. Але в нашому дослідженні ми стикнулися з тим, що «велика кількість класифікацій навчальних мотивів побудована за принципом їх поділення на внутрішні і зовнішні мотиви» [5]. Тому, мотивацію, більшість дослідників, поділяють на внутрішню та зовнішню. Внутрішня мотивація пов'язана зі змістом навчальної діяльності та включає в себе пізнавальні мотиви і мотиви самовдосконалення. Важливо те, що людина діє за власною ініціативою для того, щоб отримати емоційне задоволення, позитивний психологічний стан. Зовнішня мотивація включає в себе соціальні мотиви, і, в свою чергу, поділяється на позитивну (потреба людини в досягненні певного соціального рівня, поваги зі сторони оточуючих) і негативну (прагнення уникнути покарань, «вчусь, тому що всі так роблять» [8].

Мотивація навчально-професійної діяльності визначається рядом специфічних факторів: характером системи освіти; організацією педагогічного процесу у ЗВО; особливостями студента (рід, вік, рівень інтелектуального розвитку і здібностей, рівень домагань, самооцінка, характер взаємодії з іншими студентами тощо); особистісними особливостями викладача і передусім системою його стосунків зі студентами та ставленням до педагогічної діяльності; специфікою навчального предмету [10].

Проблема мотивації у вивченні іноземної мови, за думкою Майкла Роста, є найважливішою навіть за саму методику викладання. Тому що: 1) немає великої можливості включити студентів в сферу спілкування іноземною мовою; 2) немає достатньої кількості носіїв мови, з якими можна було б спілкуватися; 3) в суспільстві не до кінця склалося стійкого упередження про необхідність вивчення іноземних мов [12]. Не даремно Керол Еймс цитує Еріка Темпла Белла: «Є 3 речі, про які ви повинні пам'ятати в освіті. Перша річ – мотивація. Друга річ – мотивація. Третя річ – мотивація» [11].

Проблеми формування мотивації студентів до вивчення іноземної мови розглядаються багатьма сучасними вченими. Так, наприклад, Наталя Олександрівна Арістова основними критеріями її формування вважає наявність пізнавальних мотивів і цілей, наявність позитивних емоцій, які викликають процес навчання, уміння і бажання вчитися, вміння і можливості застосовувати здобуті знання на практиці [1].

Раїса Олександрівна Гришкова зауважує, що система формування мотиваційних механізмів вивчення іноземної мови не буде ефективною, якщо у навчально-виховному процесі не будуть створені сприятливі педагогічні умови для творчої навчальної діяльності студентів, їхньої самореалізації. Наприклад: створення навчальних педагогічних ситуацій, що спонукають студентів до адекватної самооцінки; перевазі діалогу над

монологом у спілкуванні викладача зі студентами; створення ситуацій успіху, формування позитивної Я-концепції студента; технологізації процесу вивчення іноземної мови. [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема мотивації та замотивованості студентів немовних спеціальностей до вивчення іноземної мови дуже актуальна. Вчені поділяють мотивацію на зовнішню та внутрішню, яка впливає на студента та його відношення до навчання. Але є ще причини, пов'язані з різними факторами педагогічного та індивідуально-особистісного процесу, що підвищують мотивацію навчання, які ми і розглянемо в нашому подальшому дослідженні.

Література:

1. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К. 2009. – <http://dissers.com.ua/content/350944.html>
2. Гончаренко С. І. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гришкова Р. О. Психолого-педагогічні умови особистісно орієнтованого вивчення іноземної мови // Наук. записки КМА. – Т. 18. – К., 2000. – С. 35-36.
4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер 2006. – 512 с.
5. Качарян О. С. Структура мотивації навчальної діяльності студентів / О. С. Качарян, Є. В. Фролова, В. М. Павленко. – Харків: вид. центр «ХАІ». – 2011. – С. 39.
6. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості [Електронний посібник] <http://studentam.net.ua/content/view/3249/86/>
7. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А. К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983. – 96 с.

8. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – СПб: Питер, 2002. – 432 с.
9. Ребрин Ю. И. Управление качеством [Учебное пособие] http://lib.mdpu.org.ua/load/menedj/Upravlenie_kachestvom_U_I_Rebrin.pdf
10. Якунин В. А. Педагогическая психология: Учеб. пособ./ 2-е изд. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А, 2000. – 349 с.
11. Carol A. Ames. What teachers need to know // http://www.unco.edu/cebs/psychology/kevinpugh/motivation_project/resources/ames90.pdf
12. Michael Rost. Generating Student Motivation. Michael Rost Series Editor of World View // www.longman.com/worldview

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ БАКАЛАВРАТУ ЗВО

*Шхалахова Н. О.,
магістрантка кафедри педагогіки
Національний університет ім. І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

За даними Міністерства статистики України 15 % (262 тис.) з числа безробітних у 2017 році становили молоді люди у віці 15–24 роки, серед яких і випускники закладів вищої освіти. Показник безробіття в цій віковій групі найвищий – 18,9 %, порівняно із показником зайнятості людей у віці 30–34 роки, який складає 9,8 %, або порівняно з рівнем безробіття по населенню в цілому – він складає 9,5 % [10]. Проблемами працевлаштування цієї вікової категорії (15–24 роки), крім відсутності вакансій, являються брак у молоді професіонального досвіду, психологічна неготовність до роботи, завищені запити вчорашніх

студентів та невідповідність їм пропозицій роботодавців, неконкурентоздатність, навіть небажання працювати за отриманою професією [6]. Наслідки особистісного характеру вражають: студенти бакалаври після випуску шукають роботу за вакансіями, не пов'язаними із отриманою професією, що призводить до того, що вони не вдосконалюють, навіть втрачають отримані професійні навички. Випускники психологічно страждають від відсутності соціального зростання, неможливості отримати дорогоцінний досвід, як наслідок – втрачають мотивацію до подальшого навчання [9].

Не менш важливі економічні втрати в масштабах держави. Наведемо такі цифри: у 2017 році в університеті ім. І. І. Мечникова за державним замовленням навчалося 3165 осіб [5], у цьому ж звітному періоді витрати на навчання одного студента становили 30632 грн [4], у 2018 році ця сума збільшилася та складає 38355 грн. В неї входять оклади викладачів, витрати на бібліотечний фонд, обладнання і техніку. Тобто у 2017 році витрати на навчання студентів за державним замовленням в університеті ім. І. І. Мечникова становили 96 мільйонів 950 тисяч гривень. Вважати ці кошти використаними за призначенням та вкладеними ефективно можна тільки у тому разі, якщо випускники працевлаштуються за отриманою спеціальністю, почнуть приймати участь в формуванні ВВП країни, сплачувати податки. Але за словами Генерального директора Директорату вищої освіти й освіти дорослих МОН Шарова О., «сьогоднішній випускник ВНЗ не готовий до конкретного місця роботи (хоча він може цілком відповідати критеріям здобутої освіти). Майже 70 % випускників вищої школи працюють не за фахом» [11].

Саме професійна орієнтація аналізує та вирішує проблеми працевлаштування, пов'язані із недостатньою професійною само визначеністю особистості, її розчаруванням у професії, невідповідністю до реалій ринку праці. У закладі вищої освіти профорієнтація

продовжується після школи та спрямовується на повноцінне, багатомірне становлення спеціаліста. Проблемою професійної орієнтації займалися вчені Клімов Є. А., Пряжніков Н. С. та Пряжнікова Є. Ю., Козловський О. В., Синявський В. В., Борисенко М. І., Беганська І. Ю., Маршавін Ю. М., Єгорова Є. В., Горбач Н. А, Вершинская Н. И., Кузьмина О. А. та інші вчені.

На державному рівні в Україні процес професійної орієнтації регулюється Міністерствами освіти і науки, праці та соціальної політики, молоді та спорту, охорони здоров'я, Державною службою зайнятості. Важливі державні документи, які законодавчо забезпечують процес професійної орієнтації – це Концепція державної системи професійної орієнтації населення, Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, Положення про організацію професійної орієнтації населення [1; 2; 3].

Результат, який очікується від професійної орієнтації – це свідомий, самостійний вибір особистістю професії. Правильно обрана професія означає, що людина знайшла свій баланс можливостей та здібностей, змогла співвіднести їх із потребами сучасного ринку праці [3]. В результаті – стабільний дохід та кар'єрні перспективи, психологічний комфорт від задоволення справою, якою займаєшся, мотивація для розвитку, користь в масштабах держави, тому що вчасне та якісне заповнення вакантних місць покращує продуктивність праці, а це в свою чергу впливає на рівень економіки країни, соціальної захищеності населення. Для досягнення цього позитивного мікро- та макроефекту від трудової діяльності, професійна орієнтація починатися повинна у сім'ї, продовжуватися у школі та закладі вищої освіти, тривати на протязі усього подальшого професійного життя. На необхідність такої наскрізної моделі профорієнтації, вказує, наприклад, її визначення за Єгоровою Є. В.: «Професійна орієнтація – це комплекс науково-обґрунтованих форм,

методів та засобів допомоги особистості щодо вибору чи зміни професії, працевлаштування на основі врахування її індивідуально-психологічних особливостей, інтересів, можливостей та потреб ринку праці в кадрах» [8].

Об'єктом нашого дослідження виступає студент закладу вищої освіти, здобувач ступеню бакалавра. Він при вступі обрав професію, пережив або ще переживає період адаптації в університеті, із різними успіхами вчиться. Одним із завдань нашого дослідження являється вивчення професійної готовності студентів бакалаврів (з першого по четвертий курс), їх настрою, мотивації до пошуку роботи за спеціальністю. Важливим також вважаємо дослідження причин вибору спеціальності, тому що він може носити формальний характер. Вибір, зроблений студентами при вступі до університету, не завжди можна приймати за константу, тому що вони можуть змінювати свої плани та відношення до майбутньої професії. Наприклад, вони можуть здобувати суміжні спеціальності для розширення можливостей працевлаштування або приймати більш кардинальні рішення – перехід на інший факультет чи навіть у навчальний заклад, повна зміна спеціалізації. Подібні процеси формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів та обов'язково мають прийматися до уваги під час профорієнтаційної роботи в ЗВО.

Таким чином, для допомоги студентам, на різних етапах їх професійного становлення, використовуються різні форми профорієнтації [7]:

- професійне виховання – виховання в особистості важливих для успішного оволодіння професією здібностей, один з головних аспектів професійної орієнтації;
- професійна просвіта – надання молоді об'єктивних, актуальних знань про особливості професій;
- професійне консультування – вивчення психологічних особливостей особистості, її життєвої ситуації, професійних інтересів, схильностей,

стану здоров'я та співставлення їх з потребами ринку праці, вимогами до конкретних професій;

- професійний відбір – направлене профдіагностичне обстеження студента, дослідження його здатності до певних видів професій, їх співставлення;
- професійна діагностика – детальне вивчення особистості: її інтересів, здібностей, потреб, намірів, стану здоров'я, особливостей характеру, темпераменту;
- професійна адаптація – допомога в пристосуванні до специфічних особливостей обраної професії.

Зокрема, в ОНУ ім. І. І. Мечникова працює відділ працевлаштування студентів і випускників університету, програма діяльності якого, в тому числі, включає наступні профорієнтаційні заходи:

- інформування студентів щодо можливостей працевлаштування та побудови кар'єри;
- допомога у плануванні професійної кар'єри та сприяння працевлаштуванню;
- організація та проведення ярмарків вакансій, презентацій компаній;
- допомога у складанні резюме та проходженні співбесіди, консультування претендентів на вакансії щодо вимог компаній-замовників;
- анкетування студентів, їх реєстрація на сайті відділу працевлаштування;
- проведення тренінгів з різних аспектів майбутнього працевлаштування.

Для підтвердження актуальності дослідження профорієнтації в ЗВО наведемо такі дані: 11 квітня 2019 року на території університету за участю відділу сприяння працевлаштуванню студентів та випускників був організований весняний Ярмарок вакансій 2019, на якому були присутні

представники 25 компаній, 10 з яких долучилися до заходу вперше. Зі слів організаторів, виявилось, що студенти показали невисоку активність, порівняно з очікуваною, яка була пов'язана як з неможливістю покинути заняття, так і з небажанням брати участь в подібних заходах. Причиною може бути відсутність мотивації студентів в пошуку роботи, незрозуміння важливості подібних заходів, які дають можливість особисто зустрітись із роботодавцем. Не можна виключати й того, що присутні роботодавці не могли задовольнити запити студентів всіх виключно факультетів ОНУ ім. І. І. Мечникова.

Враховуючи вищевикладене, завдання нашого дослідження полягають у наступному:

- вивчити причини вибору студентами бакалаврами спеціальності, яку вони отримують в університеті ім. І. І. Мечникова;
- дослідити поточний рівень професійної готовності та самовизначеності студентів;
- вивчити відношення бакалаврів до обраної професії, їх плани на майбутнє: продовження навчання в магістратурі або працевлаштування (за яким саме профілем);
- дослідити причини небажання студентів працювати за обраною спеціальністю, якщо таке буде виявлене.

Профориєнтація часто асоціюється із середньою школою, але вона обов'язково має продовжуватися в стінах ЗВО. В університеті студенти повинні здобувати навички пошуку роботи, проходження співбесід, роботи в команді, самовдосконалення та самоорганізації. Не менш ніж спеціальність та диплом, для них важлива впевненість у правильному виборі професії та у власних силах, мотивація до подальшого розвитку у професії. Тому ще одним важливим завданням нашого дослідження буде розробка рекомендацій щодо вдосконалення роботи з профориєнтації в ЗВО, зокрема, в ОНУ ім. І. І. Мечникова.

Література:

1. Концепція державної системи професійної орієнтації населення, затверджена Постановою КМУ від 17 вересня 2008 р. N 842. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF> (дата звернення 18.05.19).
2. Положення про організацію професійної орієнтації населення, затверджене Наказом № 27/169/79 від 31.05.95, Міністерство праці України, Міністерство освіти України, Міністерство соціального захисту населення України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0190-95> (дата звернення 18.05.19).
3. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, затверджене Наказом, Міністерство освіти, Міністерство праці України (до 1997 р.), Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95> (дата звернення 18.05.19).
4. Наказ про затвердження паспорта бюджетної програми на 2017 рік № 330/315 від 01.03.2017, Міністерство освіти і науки України, Міністерство фінансів України.
5. Звіт ректора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за період листопад 2017 р. – листопад 2018 р.
6. Аляб'єва С. С., Коваль К. О., Мензул О. М., «Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: проблеми та державний інструментарій їх вирішення». «Вісник Вінницького політехнічного інституту», 2014. – № 1. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/6513?show=full> (дата звернення 18.05.19).
7. Беганська І. Ю. «Професійна орієнтація та професійна освіта в Україні: теорія і практика: монографія». – Донецьк, 2012. – 449 с.
8. Єгорова Є. В., Ігнатюк О. М., Кобченко В. В., «Профорієнтація: підручник», Кіровоград, 2014. – 240 с.

9. Шевченко О. М., Талько О. Б., «Працевлаштування української молоді. соціально-психологічний аспект». Журнал «Young scientist», 2018. – № 1 (53).
10. «Економічна активність населення України 2017», статистичний збірник Державної служби статистики України.
11. «Учитися працювати: чому українським ВНЗ потрібно запроваджувати дуальну освіту». URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3411/188/129725/> (дата звернення 24.05.19).

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

КУМУЛЯЦІЯ СОЦІАЛІЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Гордієнко Н. М.,

кандидат соціологічних наук, доцент,

проректор з наукової роботи

Комунальний заклад вищої освіти

«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

м. Запоріжжя, Україна

Ключовим індикатором розвитку соціологічної науки є розширення й оновлення її термінологічного апарату, введення в науковий обіг нових понять і дефініцій, що репрезентують досліджувані проблеми, феномени і процеси. Одним із таких понять є «кумуляція» – досить новий термін у соціологічній науці, який ще немає загальноприйнятого визначення і може бути інтерпретований як ситуаційно-конфігуративний епіцентр заломлення громадських макро- і мікроумов в індивідуальну активність по їх виборчому освоєнню і засвоєнню, тобто обставинам соціалізації.

Етимологія терміну «кумуляція» визначається походженням від латинського слова «*cumulatio*» – скупчення (синоніми: сумарність, інтегративність, акумуляція) [2]. Сміслові аспекти терміну «кумуляція» визначаються відповідно до засобів його вживання у різних суспільно-гуманітарних контекстах, які доцільно проаналізувати на конкретних прикладах.

В. Полішук в лекціях з культурології зазначає: «Спеціалізована культура включає в себе галузі, де здійснюється кумуляція (накопичення) цінностей, досвіду різних видів діяльності: господарської, політичної, правової, філософської, наукової, релігійної, естетичної (художньої)» [3].

Соціолог С. Шавель у виданні «Громадська місія соціології» висловлює думку про те, що «індивідуальна свідомість формується шляхом інтерналізації тезаурусних значень в сферах освіти, спілкування, а також кумуляції особистого досвіду, в результаті чого формується здатність діяти зі знанням справи» [3].

Ю. Левада у збірнику «Час змін» в підрозділі «Предмет і позиція дослідника» також використовує термін «кумуляція»: «Для структур, що розвиваються, характерна незворотність часових змін, в ході яких відбувається ніби кумуляція наслідків; у цьому випадку кожний наступний стан виникає ніби на основі «підсумовування» попередніх» [3].

В першому з наведених зразків поняття «кумуляція» використовується у значенні скупчення, а в двох інших прикладах – у значенні накопичення.

Термін кумуляція часто використовував у наукових працях П. Сорокін. У «Системі соціології» він позначав цим терміном спосіб формування одного з різновидів соціальних груп. М. Кареев пояснює ідеї П. Сорокіна про сутність нації і класу: «Як для поняття національності, цієї для нашого часу «нормальної, солідарної та типової» кумулятивної групи, береться з'єднання територіальної, мовної і державної ознак, так і клас визначається в термінах нормальної, солідарної та типової для нашого часу кумуляції трьох основних угруповань: 1) професійного, 2) майнового та 3) правового. Ці два аналізи можуть слугувати ілюстрацією того, в якому сенсі в книзі взагалі йдеться про кумулятивні групи. Елементарні і кумулятивні групи – це два перші поверхи; третій поверх становить складний агрегат всього населення земної кулі чи держав або

різних їхніх частин» [1, с. 111]. Далі М. Карєєв зауважує: «Дуже ґрунтовним є П. Сорокін у своєму вченні про те, як елементарні групи з'єднуються в кумулятивні, які ці кумулятивні групи класифікуються в залежності від числа груп, від їх характеру, від способу їх кумуляції. У класифікації, що дається автором, кумуляції можуть бути солідарними, антагоністичними і нейтральними, нормальними і ненормальними, типовими і нетиповими для різних епох і країн» [1, с. 112].

Наведені приклади використання дозволяють стверджувати, що основні нюанси смислу слова «кумуляція» – це збирання і накопичення. Збирання фіксує просторовий аспект процесу інтеграції, об'єднання різних складових в єдине ціле. Накопичення фіксує динамічний, часовий аспект акумулювання різних компонентів в певну цілісність, надаючи їй нової якості.

Таким чином, кумуляція означає як накопичення, так і збирання, як у просторі, так і в часі різних компонентів в єдине, інтегральне ціле. Накопичені і зібрані компоненти знаходяться в об'єкті в знятому вигляді, вони не зникають, а продовжують впливати на функціонування об'єкту, доповнюючи дію інших компонентів.

Вважаємо доречним використання цього терміну у соціологічному дискурсі для позначення складного процесу соціалізаційного впливу освітніх установ на вихованців. Завдяки реалізації численних функцій освітньою установою акумулюється соціалізаційний потенціал суспільства. Йдеться про те, що у суспільстві є соціалізаційний потенціал, який передається вихованцям через освітньо-виховні структури. Навчальний заклад не створює потенціал для суспільства, а накопичує його для вихованців. Освітні установи є агентами, тобто носіями і накопичувачами соціалізаційного капіталу, тобто соціальних ресурсів. З цих концептуальних позицій поняття

кумуляції визначає сенс механізму соціалізації, як складного багаторівневого і багатокомпонентного процесу.

Кумуляцію соціалізаційного потенціалу здійснюють соціальні агенти. До числа таких агентів відносяться освітньо-виховні установи, релігійні організації, засоби масової інформації, батьки, структури громадянського суспільства та ін. По суті, агенти, на відміну від інститутів, орієнтують не стільки на формально-структурний, скільки на діяльнісний аспект. В результаті взаємодії відповідних агентів здійснюється кумуляція соціалізаційного потенціалу суспільства для формування сукупності соціальних якостей у вихованців.

Література:

1. Кареев Н. И. Два новых научных труда по социологии. *Социологический журнал*. 2014. № 4. С. 95–120.
2. Кумуляція // Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін. Київ: Головна редакція УРЕ, 1974–1985.
3. Предложения со словом «кумуляция» [Електронний документ]. URL: <https://kartaslov.ru/предложения-со-словом/кумуляция> (дата звернення: 27.03.2019).

СТАН ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Тирон В. О.,

викладач суспільних дисциплін

Василівський коледж Таврійського державного

агротехнологічного університету

У суспільстві XXI ст., наповненому протиріччями та напруженістю, все частіше виникає питання про місце і значення культури, а також ролі молоді у вирішенні багатьох економічних, політичних і соціально-культурних проблем. Сучасне суспільство починає розуміти, що молодь повинна швидше ставати активним суб'єктом історії, адже саме вона є носієм нових ідей і проєктів. В умовах соціально-економічних і політичних змін особливо важко саме цій категорії населення, з її ще не усталеним світоглядом, рухливою системою цінностей. Відома складність її проміжного становища – «вже не діти, але ще й не дорослі» – характеризується, з одного боку, матеріальною та психологічною залежністю від світу дорослих, а з іншого – звільненням від багатьох дорослих проблем і обов'язків.

У реальному житті молоді люди часто стикаються з безліччю перешкод, які обмежують їхні права, можливості та рівність. До цих перешкод належать: недосконалість правової системи; дискримінація за віком (ейджизм); низький рівень правової освіти; слабка правова захищеність тощо. Все це негативно позначається на культурі молодих людей і проявляється в різних формах девіації у молодіжному середовищі, зростанні рівня правового нігілізму.

Правовому нігілізму сучасної молоді властиві такі риси: підкреслено демонстративний, конфронтаційно-агресивний і неконтрольований характер, що кваліфікується суспільною думкою як беззаконня або свавілля; масовість, широка поширеність не тільки серед громадян, соціальних і професійних груп, прошарків, але й в офіційних державних структурах: законодавчих, виконавчих і судових органів влади; різноманіття форм прояву – від кримінальних до легальних, від «елітарних» до побутових; особливий ступінь руйнівності, опозиційна та

популістська спрямованість, регіонально-національний колорит, що переходить в сепаратистські настрої; злиття з державним, політичним, моральним, духовним, економічним, релігійним нігілізмом, що утворюють разом єдиний деструктивний процес; зв'язок з негативізмом – більш ширшою течією, що охопила в останні роки спочатку радянське, а потім українське суспільство в ході демонтажу старої та створення нової систем, зміни способу життя [2].

У таких умовах актуальним є питання правового виховання і підвищення рівня правової культури.

Правова культура – невід'ємна частина загальної культури народу, яка базується на її засадах, є відображенням рівня її розвитку. Формування правової культури тісно пов'язане з розвитком політичної, моральної, естетичної культури. Основне завдання формування правової культури – це створення морально-правового клімату в суспільстві, який гарантує реальну свободу поведінки особистості в поєднанні з відповідальністю перед суспільством, що забезпечує її права, соціальну захищеність, повагу до гідності, ставить людину в центр економічних, соціальних, політичних, культурних процесів. Тому виховання правової культури громадян – найважливіша умова стабільності та правопорядку в суспільстві.

В. В. Лазарев говорить про правову культуру як про якісний стан життя суспільства, який виражається в доступному рівні вдосконалення правових актів, правової та правозастосовчої діяльності, правової свідомості та правового розвитку особистості, а також ступеня свободи її поведінки та взаємної відповідальності держави та особи, які позитивно впливають на соціальний розвиток і підтримку умов існування суспільства [3, с. 272]. Учений виокремлює чотири форми прояву правової культури в житті суспільства: правові ідеї, правові норми та інститути, правові спільності та правові вчинки [3, с. 273].

М. М. Вовпенко визначає правову культуру як сукупність правових цінностей, вироблених людством, що відображують прогресивно-правовий розвиток суспільства [1, с. 41].

М. Б. Смоленський вважає, що правову культуру слід розглядати як якісний стан життя суспільства, який виражається в правовому чи, навпаки, неправовому рівні соціальних практик, бездоганності або, навпаки, небездоганності правової та правозастосовчої діяльності, правової свідомості та правової активності особистості, а також у ступені актуалізації можливостей її самореалізації та взаємної відповідальності держави та особи. Крім того, під правовою культурою М. Б. Смоленський розуміє визначене нормативне ставлення до процедур прийняття рішень і правил поведінки, закріплених у законодавстві [4, с. 27].

На нашу думку, найбільш характерними рисами (складовими) правової культури особистості є: досить високий (прийнятний) рівень правосвідомості; знання чинних законів країни (незнання законів не звільняє людину від відповідальності за їх порушення); дотримання, виконання або використання цих законів, бо одне тільки знання юридичних приписів не може дати бажаного ефекту; переконання в необхідності, корисності, доцільності законів та інших правових актів, внутрішня згода з ними; правильне розуміння (усвідомлення) своїх прав і обов'язків, свободи й відповідальності, свого становища (статусу) в суспільстві, норм взаємовідносин з іншими людьми, співгромадянами; правова активність, тобто цілеспрямована ініціативна діяльність суб'єкта щодо припинення правопорушень; протидія беззаконню; підтримання правопорядку та дотримання закону в суспільстві; подолання правового нігілізму.

У межах вивчення проблеми сформованості правової культури у молоді нами було проведено соціологічне дослідження, в якому взяли участь 150 студентів Відокремленого структурного підрозділу

«Василівський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету».

Для визначення сформованості правової культури нам, насамперед, необхідно було визначити рівень правосвідомості як складової правової культури. На питання: «Чи знаєте Ви закони, які захищають ваші права і свободи?» були отримані такі відповіді: 72 % респондентів не в повному обсязі знають свої права та свободи, 12 % – абсолютно впевнені в своїх знаннях, 8 % – не змогли відповісти. Незважаючи на це, більше половини опитаних (52 %) визначають свій рівень правової культури як «скоріше низький», а 22 % – як «скоріше високий». Лише 4 % опитаних вважають, що у них високий рівень правової культури.

На питання: «Як Ви оцінюєте в цілому рівень правового виховання в Україні?» 42 % визнали рівень правового виховання незадовільним, 24 % частково задоволені ситуацією, що склалася, і лише 12 % вважають рівень розвитку суспільства по формуванню правової культури цілком задовільним.

Не можна визначити рівень правової культури молодих людей, не враховуючи ступінь поваги до норм права. На питання: «Для чого потрібні закони?» більшість респондентів (36 %) відповіли: «Для дотримання справедливості», а 7 % вважають, що положення закону – формальні, це говорить про пасивну позицію молодих людей.

Значний відсоток опитаних (64 %) вважають, що «більша частина прав в Україні порушується», 22 % впевнені, що Україна – правова держава.

На питання: «Чи часто Вам доводиться стикатися з ситуаціями, в яких порушуються Ваші права?» більшість опитаних (70 %) дали позитивну відповідь. Вирішують виникаючі при цьому проблеми респонденти по-різному (табл. 1).

**Відповіді на питання «Як ви дієте в ситуаціях, коли порушуються
Ваші права?»**

№ з/п	Відповіді	Процентне співвідношення
1	Розбиралися самі	38
2	Нічого не робили	16
3	Шукали сильніших захисників	15
4	Зверталися за допомогою до правоохоронних органів	13
5	Зверталися за допомогою до друзів	9
6	Зверталися за допомогою до батьків	9

Розподіл відповідей говорить про недовіру до правоохоронних органів і пасивності молоді при виникненні несправедливих для них ситуацій.

Про підвищення рівня правового нігілізму можна судити і за результатами відповідей на наступне питання: «Чи здатні Ви вчинити будь-який злочин?». Близько 60 % опитаних не здатні на правопорушення, однак 40 % дали швидше позитивну відповідь.

Людина з високим рівнем правової культури повинна мати хоча б елементарні теоретичні знання в сфері права. З огляду на це, ми помістили в анкету питання відкритого характеру, що вимагають конкретної відповіді.

На питання: «Що, на Вашу думку, називають правовою культурою?» більшість опитаних відповіли, що це «знання законів, своїх прав і обов'язків, і їх дотримання». Також були такі відповіді: «це перелік законів і нормативних актів, які зобов'язаний знати і виконувати

громадянин»; «культура використання закону»; «грамотне володіння законами, вміння їх застосовувати в потрібний час». Значна кількість респондентів не стала відповідати на це питання.

Серед законів і нормативних актів, що захищають права і свободи людини, опитані студенти відзначили Конституцію України, Закон України «Про захист прав споживачів», Закон України «Про авторське право і суміжні права», Загальну декларацію прав людини, Кодекс законів про працю України, Кримінальний кодекс України. Незважаючи на поінформованість студентів щодо законів і нормативних актів, більшість з них перераховувала права людини і плутала правильні назви, що говорить, насамперед, про правову неосвіченість.

Серед питань, які давали змогу перевірити теоретичну підготовку студентів, були такі як: «В якому році прийнята Конституція України і Загальна декларація прав людини?». Значна частина опитаних (52 %) знають відповіді на ці питання, причому кожен з них знає хоча б одне з прав, закріплених в декларації.

Отже, при дослідженні теоретичних знань студенти показали цілком задовільні результати.

Цікава думка молодих людей щодо чинників, які перешкоджають підвищенню рівня правової культури (табл. 2).

Таблиця 2

Чинники, що перешкоджають підвищенню рівня правової культури молоді

№ з/п	Чинники	Процентне співвідношення
1	Гострі соціально-економічні проблеми країни, майнове розшарування суспільства,	15

	злидні, війна	
2	Дискримінація та систематичні порушення прав людини	15
3	Падіння моралі, духовна деградація, девальвація цінності життя людини	14
4	Широкий масштаб корупції на всіх рівнях і у всіх структурах влади	13
5	Незатребуваність суспільством знань про права і свободи, правові методи захисту прав людини	11
6	Відсутність в суспільстві єдиної національної ідеї	9
7	Криміналізація суспільства і влади	8
8	Подвійна мораль викладачів прав людини (вони самі не поважають права студентів і не слідують тому, чого навчають)	5
9	Нетерпимість до приватної власності, підприємництва, чужого успіху	3
10	Консерватизм керівників освітніх установ	3
11	Прояви нетерпимості між політичними рухами та ідеологіями	2
12	Відсутність якісних підручників, посібників	2

Таким чином, найбільше сучасну молодь турбують гострі соціально-економічні проблеми, злидні й систематичні порушення прав людини, що свідчить про досить високий рівень правового нігілізму.

Проаналізувавши дані анкетування студентів, можна зробити висновки, що у сучасних молодих людей досить низький рівень правосвідомості; теоретичні знання про право, правотворчу діяльність і

ступінь знання молоддю законів, своїх прав і обов'язків знаходяться на середньому рівні; низький рівень довіри до правоохоронних органів та відсутність до них авторитету.

Все це свідчить про низький рівень правової культури опитаних студентів. Ефективність правового виховання безпосередньо залежить від змісту дозвілля молодих людей. Адже те, чим молодь займається у вільний час, і формує її ціннісні орієнтації. У даний час одним з важливих засобів формування правової культури молоді людини є соціально-культурна діяльність, яка приваблює молодь своєю нерегламентованістю, добровільністю вибору, демократичністю, можливістю поєднувати різні види діяльності й можливістю спілкування.

Література:

1. Вопленко Н. Н. Правосознание и правовая культура: учеб. пособ. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2000. 52 с.
2. Донченко Р. Н. Правовой нигилизм как устоявшееся общесоциальное явление. URL: <https://www.lawmix.ru/comm/1126> (дата звернення: 19.05.2019).
3. Общая теория права и государства / под ред. В. В. Лазарева. М. : Юристъ, 2001. 520 с.
4. Смоленский М. Б. Правовая культура: опыт социокультурного анализа: монография. Ростов н/Д : Изд-во Рост. гос. ун-та, 2002. 168 с.